

השלמה לקריאת התורה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: (ויקרא כו, ג)

בן חו"ל בא"י שחיסר פרשה

בסוף ספר יו"ט כהלכתו מובא תשובה מהגר"א בלוט שליט"א שהגר"מ פיינשטיין זצ"ל נהג כשחיסר פרשת בהר בחקותי שבשבת הבא קראו לפניו ג' פרשיות. וכמו"כ בספר אשי ישראל (פל"ח, כט) הביא משו"ת רבבות אפרים (ח"ד עז, ה) שכך נהג גם הגר"א קטלר זצ"ל שהגיע לאר"י אחרי יו"ט וקראו עבורו ב' פרשיות, אע"פ שהציבור היו בני א"י ולא היא צריכים לקריאה זו.

אמנם בספר הליכות שלמה (תפילה יב, ו) כתב שבני חו"ל הבאים לא"י היכא שבחו"ל קוראים פרשה אחרת מהא דקוראים בא"י, שא"צ להשלים הפרשה שחסר. נימוקו עמו שקריה"ת אינו אלא חובת הציבור, ולכן אינו חייב אלא לשמוע קריה"ת של הציבור. ושאלו אותו מה דמביאים בתוספת מעשה רב (עי' מעשה רב השלם ס"ק קלא) כשיצא הגר"א מבית האסורים ביקש שיקראו לו הארבע פרשיות שחיסר, ונוף בהם ואמר האם מעלה על דעתך שהנך בדרגו של רבינו הגר"א לנהוג בכל הנהגותיו.

גדר חיוב קריה"ת

במה שנקט הגרשז"א זצ"ל שחיוב קריה"ת אינו אלא חובת הציבור, אינו כ"כ פשוט וכבר דנו בזה הפוסקים. דהנה מצינו בראב"ן בתשובותיו (סי' ע"ג) דצריך כוונה לצאת ולהוציא בברכות התורה, משמע שחיובה על היחיד. ומאידך מצינו לרמב"ן במלחמות ה' (מגילה ה, א) מפורש דחיוב קריה"ת אינו אלא על הציבור ואין חיוב על כל יחיד ויחיד, עי"ש בהר"ן (ג, א בדפי הרי"ף) דנחלקו הראשונים האם מקרא מגילה בזמנה צריך עשרה, שהרי"ף פסק שלא צריך עשרה, אבל בעה"מ חולק ומביא ראיה ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותן שהן בעשרה, דתנן (מגילה כג, ב) אין פורסין על שמע וכו', ואם איתא דבעינן בה י' לעכובא היה להם למנותה עמהן, והרמב"ן ז"ל כתב שאין זו ראיה דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם, ואין עושין אותם אא"כ ב' או רובם מחויבים בדבר, כגון שלא שמעו קדיש וברכו, אבל במגילה לא בעינן י' אלא משום פרסומי ניסא, הלכך אפי' בשביל יחיד קורין אותה ב', אף על פי שיצאו הם כיון שהיחיד לא יצא. וקריה"ת הרי נמנה במשנה שם, א"כ מפורש שאין כאן אלא חובת הציבור.

וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תקע"ב) דהברכה נתקנה רק לעולה לתורה ולא כדי להוציא את השומעים, ומש"ה אין הציבור רשאים לברך כאו"א לעצמו, לאפוקי ממגילה שרשאים בכך. וכן מוכח מדברי התוס' (סוכה נב, א ד"ה וכיון), שכתב דהיא דאלכסנדריה של מצרים שהיו עונין אמן בהנפת הסודרין, מיירי דווקא בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר ששליח מוציא רבים ידי חובתן. הרי לן שאין כאן חיוב על היחיד לקרא, והבעל קורא והעולה מוציאים אותו.

ועי' בס' פסקי תשובות (סי' קלח) שמביא דעות של כמה אחרונים לכאן ולכאן, בשו"ת צמח צדק (או"ח סי' ל"ה) נוקט כדברי הרדב"ז, והביא ראיה מהא דקטן עולה למנין ז' קרואים, אע"פ שפשוט שאינו יכול להוציאם יד"ח. וכ"כ בשו"ת בנין שלמה (סי' לה) על פי מש"כ בס' פעולת שכיר על מעשה רב (סי' קע"ה) ליישב מה שהק' עליו שאם יש חיוב לקרוא שאר המגילות בקלף, למה אין גזירה שמא יעבירנה ד"א ברה"ר כמו במגילה, ותי' הגר"א שרק היכא שיש חיוב על כל אחד ואחד חיישינן שמא יעבירנה ד"א, אבל קריאת שאר המגילות הוי חיוב על הציבור, וציבור מדכרי אהדדי. א"כ כתב הבנ"ש דמבאר ג"כ למה לא גזרו על קריה"ת בשבת מחשש דשמא יעבירנו ד"א ברה"ר, כי מגילה מוטלת על כל יחיד ויחיד, משא"כ קרה"ת החיוב מוטלת על הציבור, ובציבור אומרים מדכרי אהדדי.

אבל יש אחרונים שנקטו שחיוב קריה"ת הוא על כל יחיד ויחיד. השל"ה בהגהות יש נוחלין כתב שאם לא שמע אפילו מילה אחת ואות אחת לא יצא ידי חובת קריאה כלל. ובס' ברכת שמואל (יבמות סי' כ"א) בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל ס"ל דחיוב קריה"ת מוטלת על כל יחיד, וכן הוא בשו"ת אג"מ (ח"ד סי' מ'). ומדבריהם משמע דענין החובה היא משום שמוטל על כל יחיד להשלים בכל שנה ושנה שמיעת חמשה חומשי תורה בציבור, מלבד החיוב דקריאת שמו"ת שהותקנה בזמן הגמ'. וזה ג"כ ביסוד תקנת משה רבינו כדי שידעו בני"י הדרך אשר ילכון בה והמעשה אשר יעשון.

אך המסקנא למעשה כדעת רוה"פ דאין החובה חלה על היחיד, עיין בזה בס' ציונים לתורה (כלל טז'), שו"ת הר צבי (ח"א סי' נ"ח), מנחת שלמה (ח"ב סי' ד' אות י"ד), תשובות והנהגות (ח"א סי' קמ"ח וח"ג סי' ס"ה), שו"ת יבי"א (ח"ז סי' ט' וח"ח סי' י"ד), עי"ש שמוכיח כדבריו מהא דכתב המחבר (או"ח קמו, ב) כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה אסור לספר אפילו בדברי תורה ואפילו בין גברא לגברא, ואפילו אם הוא השלים הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. ויש מתירים לגרוס בלחש, ויש אומרים שאם יש עשרה דצייתי לס"ת מותר לספר בדברי תורה, ויש מתירים למי שתורתו אומנותו, ויש מתירים למי שקודם שנפתח הס"ת מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע קריאת ס"ת, אלא לקרות וכו'. ואילו היה חיוב על כל יחיד ויחיד לשמוע קריאת התורה, היאך התירו כן למי שתורתו אומנותו, או למי שגורס בלחש, או למי שמיסב פניו לצד אחר קודם שנפתח הס"ת. וכבר עמד על זה בשבולי הלקט הובא בב"י שאיך התירו למי שגורס בלחש, והרי גם הוא מצווה לשמוע קריאת התורה, ואם יקרא בספר שבידו לא יוכל להבין מה שקוראים בתורה. אבל לפי דברי הרמב"ן הנ"ל ניחא, שאין חיוב הקריאה על כל אחד ואחד אלא חובת הציבור היא, וכל שיש עשרה דצייתי לס"ת שפיר דמי.

דיבור בשעת קרה"ת

[ודאתינן עלה יש בנותן טעם להביא כאן דברי המ"ב (סימן קמו ס"ק ו) על הא דכתב המחבר וז"ל כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת, אסור לספר אפילו בד"ת, אפי' בין גברא לגברא, וכתב המ"ב שהטעם הוא שמא ימשך הלמוד בעת הקריאה, והב"ח מיקל בלמוד בין גברא לגברא, ובא"ר מצדד דעם אחרים אין להקל שמא ימשך, ובבינו לבין עצמו המיקל ללמוד אז אין למחות בידו, אך להורות אז הוראה לפי שעה אין להחמיר דלא שכיח כ"כ בזה שמא ימשך. הרי לן שהמ"ב מחמיר בדיבור אפילו בין גברא לגברא ואפילו בלימוד, מטעם שמא ימשך,

ועינינו רואות איך שבאמת הרבה פעמים, ואפילו אצל תלמידי חכמים, זה באמת נמשך. מכאן תוכחה מגולה.....]

שיטת המש"ב האם קרה"ת הוי חובת ציבור

ובדעת המש"ב בענין זה יש לכאוף סתירה, דבביה"ל סי' קל"ה (סעי' י"ד ד"ה אין מביאין) כותב

דאין חלות חיוב על היחיד, ובביה"ל (סי' קמ"ו סעי' ב') כותב דעל כל איש ואיש מוטל החיוב דתקנת עזרא, ובפשיטות אפשר לתרצו דבסי' קמ"ו מיירי כשכבר נמצאים עשרה יחד ביום קריאה, דכיון שחל החובה עליהם בציבור ממילא חל החוב על כל יחיד ויחיד שנמצא בציבור זה להאזין לקריאת התורה, ואף אם יש שם יותר מעשרה.

ועל עיקר ההנהגה לחזור ולקרות בשביל שחיסר פרשה יש לדון, ובהקדם נדון מה הדין בציבור שחסרו פרשה.

ציבור שחסרו פרשה

הנה נפסק ברמ"א (או"ח קלה, ב) שאם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת.

מקורו הוא בספר אור זרוע (הלכות שבת סימן מה), ועי"ש מעשה שהיה בקלוניא באחד ש"קבל" (ר"ל שהיה לו זכות להתלונן על משהוא ברבים) בשבת הראוי לקרות פרשת אמור ועיכב תפלה וקריאת תורה כל היום, וכשהגיע שבת הבאה צוה ה"ר אליעזר בר' שמעון זצ"ל לקרות פרשת אמור ופרשת בהר, ושלא לדלג פ"א מן התורה. ומסביר כי מימות משה רבינו נתקן לקרות התורה בפרשיותיה ולהשלימה בכל שנה ושנה כדי להשמיעה לעם מצוות וחוקים, ואין לך לומר כיון שעבר זמן קריאתה הלכה לה אותה פרשה, כי אין קבע בפרשיות לקרות פרשה זו בשבת זו וזו בשבת זו, אלא כי כן נסדרו הפרשיות.

וראיה לדבר שאם יארע יו"ט בשבת ודוחין הפרשה של אותה שבת מפני פרשה של יו"ט, הלא מיד בשבת הסמוכה ליו"ט חוזר למקום שפסק, ולא אמרינן הואיל ונדחת תדחה. ותו דאפ"י תימא יש קבע בשבתות בקריאת הפרשיות, אפ"ה אין לנו לבטל ולדחות אותה הפרשה שלא נקראת בשבתה, אלא לשבת הבאה חוזרין וקורין אותה, **כי להשלים התורה אנו באים בכל שנה**. ואם יוותר לנו הפרשה בין מחמת שנה פשוטה בין מחמת יום טוב שחל להיות בשבת, ודחה אותה סדר פרשיות, בין מחמת כל דבר שלא נקרא אותה פרשה הראוי לקרותה יקראנה בשבת אחר ולא ידלגנה, אלא יקראו שתי פרשיות כאחת ויתקנו בזה את אשר חסר. יסוד דבריו שהחיוב הוא לקרות כל התורה, ולכן אם החסירו צריכים להשלים.

אבל יעויין בביאור הגר"א שכתב שה"ט שמשלים הפרשה כמ"ש בתפלה טעה ולא התפלל כו', ר"ל דהוי כמו תשלומין בתפילה, שאם לא התפלל תפילה אחת יכול להשלימה בתפילה הבא.

מה הדין אם חיסר יותר מפרשה

ויתכן בזה כמה נ"מ, דיש להסתפק מה הדין אם בטלו כמה שבתות, אז לפי טעם האו"ז אין הבדל וחיוב להשלים, אבל לפי הגר"א כמו שבתשלומי תפילה א"א להשלים אלא תפילה אחת,

ה"נ בתשלומי קריה"ת. ועי' במ"ב (ס"ק ו) שי"א דאין לקרות בשבת הבאה כ"א הסדרה האחרונה הסמוכה לזו, וי"א דצריך להשלים בצבור כל הסדרות שביטלו, וכתב שמביאור הגר"א משמע דס"ל כהדעה הראשונה. ר"ל משום שס"ל שתלוי בדיני תשלומי תפילה. א"כ צ"ע על הנהגת הגר"א שקראו לפניו ארבע פרשיות שחיסר כשהיה בכלא, הרי לשיטתו גדר החיוב הוא כמו תשלומין לתפילה, ובתפילה הרי אינו משלים אלא בתפילה הבא.

בשוגג או אפילו במזיד

עוד יתכן נ"מ האם שייך תשלומין היכא שחיסר פרשה במזיד, ועי' בביה"ל שהעט"ז מסתפק בזה, ובפמ"ג ובשלחן עצי שטים כתבו דמסתימת הפוסקים משמע דאפילו במזיד נמי משלימין, אכן לפי ביאור הגר"א שכתב דטעמא דהאי דינא מדין תפלה, דקיי"ל טעה ולא התפלל איזה תפלה משלים אותה בתפלה הסמוכה, משמע לכאורה דדווקא בשוגג כמו התם שאין לה תשלומין במזיד וכמבואר בסימן ק"ח.

הקדמת תפילת החובה לתפילת התשלומין

אלא דיש להעיר בזה טובא שהרי קי"ל (סי' קח) שבתשלומי תפילה צריך להקדים עיקר התפילה לתשלומין, א"כ לפי הגר"א למה כאן מקדימין את התשלומין.

והנה בעיקר הדין שמקדימים תפילת חובה לתשלומין, נאמרו בזה כמה טעמים. דעת הלבוש (סי' תכב) דתפילה בזמנה מקרי תדיר, לכן מקדימין תפילת חובה, ע"פ הכלל דקי"ל דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. והט"ז (סי' קח סק"י) חולק על הלבוש, דלדבריו בדיעבד לא היה צריך לחזור ולהתפלל. אלא דמעלת חובת שעתיה הוא מעלה אחריתא, כדאמרי' בפ"ק דקדושין (לג, א) חביבה מצוה בשעתה. ועדיפא ממעלת תדיר דבמעלת תדיר הוה זמן שניהם עכשיו עכ"פ, מה שאין כן כאן דכבר הלך זמן התפילה שלא התפלל אלא שתקנו לה תשלומין, והיינו דווקא אחר חובת שעתיה כנ"ל.

והנה בא"ר (שם סק"א) כתוב עוד טעם להקדמת החובה לתשלומין, משום דאין תפילת תשלומין מתקבלת אלא אגב תפילת שעתיה, אבל כשמתפלל התשלומין קודם תפילת שעתיה אינה מתקבלת כיון שעבר זמנה. ומדברי הרשב"א בחידושו לברכות (כו, א) רואים עוד יותר, שכתב שזה שיכול להשלים תפילתו היינו דווקא בזמן תפילה, לפי שכיון שהוא זמן תפילה והוא עסוק בתפילתו חוזר ומשלים מה שטעה בתפלותיו, אבל שלא בזמן תפילה לא. שאם לא כן מאי מתפלל ערבית שתיים ומתפלל מנחה שתיים דקאמר, לימא טעה ולא התפלל שחרית קודם חצות חוזר ומתפלל לאחר חצות, אי נמי טעה ולא התפלל מנחה חוזר ומשלימה כל הלילה הוה ליה למימר. משמע מדבריו דבלא שיתפלל תפילת חובה, אין לו זכות להתפלל תפילת התשלומין. וכל ההיתר להתפלל תפילת תשלומין הוא אגב תפילת חובה. וכלשונו, כיון שהוא זמן תפילה והוא עוסק בתפילה חוזר ומשלים.

ובערוך השלחן כ' טעם אחר בזה, דכיון דתפילה הוה כעומד לפני המלך, הרי בהכרח לשלם חובתו ההוה תיכף ומיד, ואם לאו הרי הוא כמורד במלכות, ואח"כ יבקש על אשר לא עמד לפניו יתברך מקודם. ואיך יבקש מחילה על העבר ומורד עתה בעמדו לפניו. ויש סמך לדבריו מדברי הרא"ש (פ' תפילת השחר סי' ב) שכתב שאין להקדים של תשלומין לחובת הזמן.

ונראה שנ"ד תלוי לפי הטעמים, דלפמ"ש הערוה"ש שכל הטעם הוא משום שעומד לפני המלך וכו', אז י"ל דזה שייך רק בתפילה, משא"כ בקריאת התורה שאין בו ענין מיוחד שעומד לפני המלך, וממילא יכול לקרא התשלומין לפני עיקר הקריאה. אבל לפי הטעם של חביבה מצוה בזמנו או תדיר, אז גם בקריה"ת הוא כך. ובפשטות גם לפי טעם הרשב"א שאין לו זכות להתפלל התשלומין בלי שיתפלל החובה, גם בקריה"ת שייך האי טעמא.

האם דווקא עשרה

ועי' בפסקי תשובות שכל זה כשיש עשרה שלא שמעו קרה"ת, אבל אם הם פחות מעשרה אין משלימים הקריאה. ועי' לקמן (סי' קמ"ג) בביה"ל (ד"ה בפחות מי') שמביא שהח"א (כלל ל"א סי"א) הסתפק אם יש איזה בני אדם שלא שמעו הקריאה אם מותר לקרות עוד הפעם בשבילם, דאפשר דלא תקנו אלא כשכל העשרה הם חייבין בקריאה, וכתב שגדול אחד העיר לו שהדברים מפורשים בר"ן רפ"ק דמגילה (הנ"ל) בסוגיא דמגילה בזמנה קורין ביחיד, דברובן שלא קראו סגי. אבל בפחות מרוב אין לקרא להם, ולפי"ז יש לדון האם מותר לקרא ליחיד שלא קרא, וכבר הבאנו הנהגות הגדולים שקראו לפניהם. וצ"ל דשאני התם שכבר קוראים בתורה פרשה הראויה, ואז אפשר להוסיף בקריאה גם בשביל היחיד.

אם כל העשרה לא היו ביחד

ועי' בשו"ת בצל החכמה (ח"א סי' ה) שרצה לחדש שהיכא שבן א"י היה בחו"ל והפסיד פרשת שמיני משום שאיסרו חג חל בשבת, שאינו יכול להשלים, והטעם על פי מש"כ השערי אפרים (פתחי שערים אות ל"א) שאם בטלו הקריאה לפי שלא היו עשרה א"צ להשלים בשבת הבאה, לפי שלא חלה עליהם חובה מעיקרא לקרות אותה פרשה, דמעיקרא לא איתקן חובת קריאה, אלא היכי דאיכא עשרה, וא"כ מכש"כ הכא שבשבת שעברה היו בחו"ל ולא חלה שם עליהם חובת קריאת פרשת שמיני כלל, בוודאי שאין קריאת פ' שמיני חובה עליהם אפי' מדין תשלומין לדעתו.

הפסידו בשחרית

עוד כתב המשנה ברורה (ס"ק ה) שאם בטלו הקריאה רק בשחרית ובמנחה כבר מצאו מנוחה, אם יש זמן יקראו במנחה שבעה גברי את כל הסדרה, כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה. אבל לא יקראו בשני או בחמישי כל הסדרה משבת העבר, כי בחול יש בטול מלאכה לעם. ומכאן יש להעיר על איזה מקומות שמשלימין בשני או חמישי, ואולי בישיבה שאני שאין כאן ביטול מלאכה, וצ"ע.

שלש פרשיות

הבאנו עובדא שהשלימו להגר"מ פיינשטיין פרשיות בהר בחוקתי, וקצ"ע שהמ"ב (שם) מביא שאם היו שתי פרשיות מחוברין באותו שבת שבטלו, שדעת הר"מ מינץ דאין משלימין אותם כלל, דלא מצינו לעולם שקורין ג' סדרות בשבת אחת, וה"ה אם בשבת זו היו שתי פרשיות מחוברות נמי אין משלימין הפרשה משבת שעבר, אבל בהגהת מנהגים והא"ר חולקים ע"ז וס"ל דעולם צריך להשלים מה שביטלו משבת העבר, וכן נוטה דעת ספר מגן גבורים. וצ"ל שסמך על הני רבוותא.

תשלומין מספר אחר

עוד כתב הבה"ל די"א שאם בטלו פרשת ויחי אין לקרותו עם פ' שמות, כי כשקורין ב' סדרות צריך לקרותו חד גברא מסוף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה כדי שיהיו מחוברין, וזה אין נכון לעשותו בשני ספרים, ועי' בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' פה) שמסבר שהרי דווקא מפסיקין בין הספרים, כגון בזה שיש ארבע שיטין ביניהם, ועוד שאומרים "חזק" כשמסיימין ספר, א"כ אינו מן הראוי דווקא לחברם. ויש חולקין וס"ל דלעולם משלימין. וכתב בשלחן עצי שטים דהנהוג כן אין מוחין בידו.

וראיתי בשו"ת בצל החכמה (חלק א סימן ז) שכתב וז"ל ונוראות נפלאתי על כל גדולי המאורות האלו, הרי ברייתא שלימה שנינו בתוספתא דמגילה (פ"ג הל' י') אין משיירין בסוף הספר אלא כדי שיקראו שבעה, שייר כדי שיקראו ששה קורא אותן ששה ועוד שבעה בחומש אחד (גי' הגר"א בחומש אחר). הרי שאם שייר רק כדי שיקראו ששה צריכים לקרות חוץ מהששה עוד שבעה בספר השני, ולא סגי שיקרא עוד אחד בספר השני לצרפו אל הששה שקראו בספר הראשון, שאין העולים בשני ספרים מצטרפים להשלים מספר החיובים, וצריך שכל שבעה העולים יעלו בספר אחד. וכן מבואר בארוכה בס' חסדי דוד פי' התוספ' להגאון ר' דוד פארדו ז"ל. ובאמת שכ"ה להלכה לפי טעם הא' שכ' בתשו' מהר"ם מינץ, שאין לחבר ב' ספרים אפ' בקריאת ב' גברי וכמש"כ. ותימה על הגאון מהר"ם מינץ שלא הביא ברייתא זו וביותר יפלא על החולקים עליו שדבריהם הם נגד תוספתא מפורשת.